

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

No 8

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

*Elektron nashr. 486 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 7-avgustda ruxsat etildi.*

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich, i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., Navoiy davlat pedagogika instituti rektori
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, p.f.f.d., (PhD), Buxoro muhandislik-texnologiya instituti rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU Hududiy ta'lim muassasalari va markazlar bo'yicha prorektor v.b.
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TDIUprofessori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d., TSUE professori
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Musayeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Cham Tat Huei, (PhD) USCI universiteti professori, Malayziya
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d.,(PhD) "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d.,(PhD) TAQU katta o'qituvchisi
Djudi Smetana, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Krissi Lyuis, p.f.n., Pitsburg davlat universiteti dosenti, Pittsburgh, Kansas, AQSH
Ali Konak (Али Кўнак), i.f.d., prof., Karabuk universiteti dosenti, Turkiya
Glazova Marina Viktorovna, i.f.n., "LUKOIL-Energoservis" Kompaniyasi iqtisodchisi, Moskva.
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., (PhD) TDIU dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Oqil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Abdurakhmanov Kalandar Khodjaevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan

Rae Kwon Chung, honorary professor of TSUE, Nobel laureate, South Korea,

Osman Mesten, member of the Turkish Parliament, head of the Turkey-Uzbekistan Friendship Society

Sharipov Kongratbay Avezimbetovich, DSc, Prof., Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Buzrukkhanov Sarvarkhan Munavvarkhanovich, DSc, Deputy Minister of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Durbek Kudratillayevich, DSc, Prof., Deputy of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan

Akhmedov Sayfullo Normatovich CSc, Prof., Rector of Academy of Labor and Social Relations

Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, DSc, Prof., TSUE Vice-Rector for Scientific Affairs and Innovation

Kalonov Mukhiddin Bakhritdinovich, DSc, Prof., Rector of the Navoi State Pedagogical Institute

Siddikova Sadokat Ghaforovna, PhD, Rector of the Bukhara Institute of Engineering and Technology

Khudoykulov Sadirdin Karimovich, DSc, Prof., acting Vice-rector for regional educational institutions and centers of TSUE

Yuldashev Mutallib Ibragimovich, DSc, Prof., of TSUE

Samadov Askarjon Nishonovich, CSc, Prof., of TSUE

Slizovsky Dimitriy Yegorovich, DSc, Prof., of the People's Friendship University of Russia

Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, DSc, Prof., Rector of International "Nordic" University

Akhmedov Ikrom Akramovich, DSc, Prof., of TSUE

Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja ugli, DSc, Prof., of TSUE

Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of the DGPO of the Republic of Uzbekistan

Ochilov Farkhod, Head of the DCECGPO of the Republic of Uzbekistan

Eshtayev Alisher Abduganievich, DSc, Prof., of TSUE

Shoira Azimovna Musaeva, professor of SamDu IS Institute

Cham Tat Huei, PhD, professor at USCI University, Malaysia

Akhmedov Javokhir Jamolovich, PhD, deputy of executive director of the "El-yurt umidi" fund

Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, PhD, Senior Lecturer at Tashkent University of Architecture and Construction

Judy Smetana CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Chrissy Lewis CSc, Associate Professor, Pittsburgh State University, Pittsburgh, Kansas, USA

Ali Konak DSc, Prof., Associate Professor of Karabuk University, Turkey

Glazova Marina Viktorovna, CSc, economist at LUKOIL-Energoservis Company, Moscow.

Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, associate professor of TSUE

Sevil Piriyeva Karaman, PhD, doctoral student at Ankara University, Turkey

Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, independent researcher of TSUE

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor

Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori

Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori

Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti

Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti

Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti

Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti

G'afurov Doniyor Orifovich, p.f.f.d., (PhD)

Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti

Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti

Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti

Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Benchmarking asosida oliy ta'lim muassasalarining raqobatbardoshlik xususiyatini oshirish.....	16
Qo'ng'irotboy Avezimbetovich Sharipov, Zaynutdinova Umida Djalolovna	
Mehnat resurslarini samarali boshqarish orqali ish bilan bandlikni ta'minlash	20
Shakarov Zafar Gafforovich	
Трансформация человеческого капитала в условиях цифровизации и внедрения искусственного интеллекта в банковскую экосистему	24
С.С. Исмаилов	
“Kreativ iqtisodiyot” va “kreativ industriya”: mohiyati, nazariy jihatlarining tahlili	32
Dusmuxamedov Oybek Suratbekovich	
Muammoli kreditlar va ularni bartaraf etish yo'llari.....	37
Tojiyev Sardor Dilmurod o'g'li	
Don mahsulotlari tarmog'ida mavjud kamchiliklar va ularning yechimlari	41
Sh.B. Donayev	
Eksportni rivojlantirish iqtisodiy o'sishning asosiy omillaridan biridir	45
Xursandov Komiljon Maxmatkulovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha soliq ma'muriyatchiligini tashkil etish.....	49
Idirisov Alisher Otajonovich	
Institutsional investorlar faoliyatini tashkil etishning konseptual jihatlarini.....	53
Sultanov Maxmud Axmedovich	
Poverty in developing countries: new problems and solutions.....	57
Amirdjanova Sitara Sunnat kizi	
Факторы, влияющие на успешное функционирование скандинавской модели развития экономики	61
Вохидова Мехри Хасановна	
Анализ зарубежного опыта методологии оценки финансового потенциала развитых стран	69
Буранова Лола Вахобовна	
Mamlakatimizda islom moliyaviy xizmatlarini joriy etishning zarurligi.....	78
Babamatov Tolib Hakimovich	
Davlat-xususiy sheriklik loyihalarining tashkiliy-huquqiy mexanizmlari	83
S.A.Karabayev	
O'zbekiston tijorat banklarida valyuta operatsiyalarini amalga oshirish yo'llari	90
Yusupov Aziz Shuxratovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	95
Gulbayeva Feruza Islamovna	
Oliy ta'lim muassasalarining mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri.....	102
Sherov Alisher Bakberganovich	
Maxsus kiyimlar tikishda foydalaniladigan gazlamalar tahlili	107
Sayidova Maftuna Hamroqul qizi	
O'zbekistonda elektron bank xizmatlarini o'zgartirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish	111
Umarova Malika Baxtiyarovna	
Оценка влияния налоговой системы на финансовое состояние организаций.....	116
Умида Юлдашева	
Теоретическое обоснование интернет-маркетинга в социальных сетях.....	120
Арипходжаев Саидамир Фузулиддинович	

Sport tashkilotining marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	127
Ismoilov Sherzod Dilshodovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishda klaster tizimini joriy qilish jarayonlari.....	132
Ziyadullayev G'ayrat Umidulla o'g'li	
Hududlar soliq salohiyatini oshirishda soliq risklarini boshqarishning zamonaviy tendensiyalari	138
Sharipov Narzullo G'ulomovich	
O'zbekistonning xalqaro bozordagi faoliyatini kengaytirishda marketing strategiyalaridan foydalanish samaradorligi.....	144
Shadieva Madina Djaloliddin qizi	
Xususiy tadbirkorlik va kichik biznes subyektlarining rivojlanish tendensiyalari.....	148
Jumanazarova Z.K.	
Xalqaro savdoning O'zbekiston iqtisodiyotiga ta'siri	154
Rashidov Bekzod Ulug'bek o'g'li, Isayev Laziz Baxtiyorovich	
Oliygochlarni optimallashtirishda sinergiya samarasiga erishish yo'llari	158
Adizov Sanjar Rashidovich	
Iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida bank tizimining barqarorligini ta'minlash asosida aholi kambag'allik darajasini qisqartirish	165
Xoliyrov Murod Qahramon o'g'li, Xoliyrova Shoxista Qahramon qizi	
Концептуальная основа маркетинга в социальных сетях в туризме.....	174
Касимова Зилова Гуламиддиновна	
O'zbekistonda don mahsulotlari klasterlarida ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyatini rivojlantirish	182
Alimov G'ayratjon Abduraxmon o'g'li	
Актуальные проблемы и пути решения приватизации государственного имущества в узбекистане	186
Шахзод Сайдуллаев	
Ttijorat bank daromadlaridagi risklarni baholash va boshqarishni takomillashtirish	192
Ahmedov Komron Muhammadaliyevich	
Sanoat korxonalarini iqtisodiy salohiyatini oshirishga ta'sir etuvchi omillar tahlili.....	196
Quyjanov Xurshid Abdullayevich	
Tashkilotning moliyaviy natijalarini hisobga olishda auditni takomillashtirish masalalari	200
Bakayev Xurshid Maxmudovich	
Yirik soliq to'lovchilar bo'yicha hududlararo davlat soliq inspeksiyasi o'rni va ahamiyati	206
Normurzaev Umid Xolmurzaevich	
Анализ международного опыта в сфере тепличного овощеводства	214
Нурутдинова Зухра Алишеровна	
Hududda turizm xizmatlarini rivojlantirishda xorijiy mamlakatlar tajribalarining mohiyati	220
Madaminova Sanobar Askarovna	
Hududning iqtisodiy o'sishini "yashil" iqtisodiyot asosida shakllantirishning nazariy asoslari	226
Shomirzayev Abdug'affor Abdujabbor o'g'li	
Davlat tibbiy sug'urta jamg'armasi faoliyati tahlili.....	230
Umurzakova Mo'tabarxon Nodir qizi	
Qurilish materiallarini ishlab chiqarish korxonalarining boshqarish tizimini takomillashtirish.....	234
Uzakova Umida Ruziyevna	
O'zbekistonda turistik majmualarni boshqarishning zamonaviy konsepsiyalari va yondashuvlarining metodologik jihatlarini.....	241
Xomidov Qaxxorali Qurbonali o'g'li	
Aktiv va reaktiv quvvatlari tushunchasi va ularni soliqqa tortishdagi mavjud muammolar	247
Boykabilov Bahodir Mustafayevich	

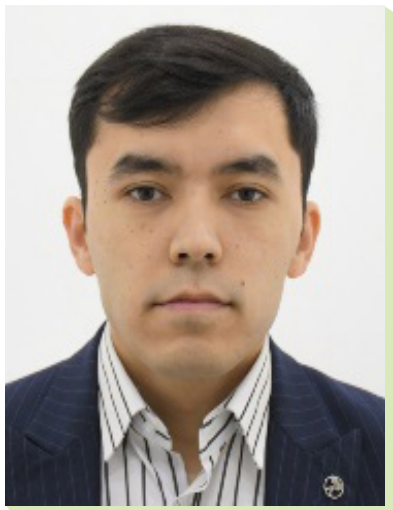
Kichik sanoat zonalari korxona va mahsulotlar raqobatbardoshligini baholashga uslubiy yondashuv	251
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Investitsion jozibadorlikni baholashning uslubiy jihatlari	255
N.N.Zikrillayev	
Hududlarda turizm tarmoqlari infratuzilmasi va uni rivojlantirishni boshqarishning metodologik jihatlari	263
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
The connection of legal protection of geographical indications and state's economic growth	268
Almosova Shahnoza Sobirovna	
Kichik biznesning integratsiyalashuv mexanizmlarini shakllantirish	273
Israilov Rustam Ibragimovich	
Aksiyadorlik jamiyatlarida biznes jarayonlarni samarali boshqarishning nazariy asoslari va o'ziga xos xususiyatlari	277
D.D. Suvanova	
Оптимизация маркетинговой деятельности вузов узбекистана для привлечения абитуриентов	283
Шамшиева Наргизахон Носирхужа кизи	
Davlat budjetidan aholini uy-joy bilan ta'minlashning o'ziga xos xususiyatlari	290
Xannarov Komiljon Karimovich	
Tijorat banklarida transformatsiyalashuv jarayonlarining tahlili	296
Yoqubov Murodjon Valibekovich	
Роль инновационных инфраструктур в обеспечении конкурентоспособности промышленных предприятий	302
Каримов Хожакбар Махамаджон угли	
O'zbekiston qishloq xo'jaligida Osiyocha ishlab chiqarish usuliga asos solinishi	306
Abdulla Abduqodirov	
Kichik biznes korxonalari ishlab chiqarishida innovatsion jarayonlarni tadqiq qilish yo'llari	312
Nasrullayev Feruz Furqatovich	
Ijtimoiy-iqtisodiy adolat – barqaror rivojlanish kafolati	318
Alimov Nasimjon Hoshimovich	
“Istiqlol” memhonxonasi reklama faoliyati tahlili	322
Musayeva Shoirazimovna, Usmonova Dilfuza Ilhomovna	
To'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda asosiy belgilovchi omillar	328
Xaydarov Xurshidbek Latipjonovich	
Enhancing Industrial Efficiency through Integrative Sustainability Approaches	334
Kholmukhamedova Feruza	
Современные способы получения нефтяных битумов	338
Юлдашев Норбек Худайназарович, Махмудов Мухтор Жамолович, Комолов Руслан Илхомбекович	
O'zbekistonda agrobiznes orqali hududlarni rivojlantirish masalalari	342
Islomov Jamshed Davronovich	
Зарубежный опыт трансформации железнодорожной транспортной системы	347
Саримсакова Малохат Хикматуллаевна	
Sog'liqni saqlash sohasida davlat xususiy sherikligini tashkil etishning mintaqaviy xususiyatlari	351
Qurbanov Jumanazar Omonovich	
Savdo korxonalarida buxgalteriya hisobini tashkil etish hamda hisob siyosatini shakllantirish	354
Uzakov Utkir Abdusattarovich	
Sanoatda raqamli transformatsiyaning shakllanishi va rivojlanishi	357
Gulbayeva Feruza Islamovna	

Ta'lim muassasalarida namunaviy shtat, jadvallarni tuzish tartiblarini takomillashtirish	364
Ortiqov Xamroqul Abdumajidovich, Boliyev Bahromjon Rustam o'g'li	
Mamlakatimizda turizm sohasini istiqbolda rivojlantirishga ta'sir etuvchi ekzogen omillar tahlili	369
Yuldasheva Dilnoza Ulug'bekovna	
O'zbekiston Respublikasi tijorat banklarining masofaviy va boshqa xizmatlar bozorida raqobatni rivojlantirish masalalari.....	378
Ortiqov Oybek Abdullayevich	
Transport infratuzilmasining xususiyatlari.....	390
Shodmonbekova Nodira Kamoljon qizi	
Asosiy vositalarni xalqaro standartlar asosida hisobga olish tartibi	394
Shermamatov Sirojiddin Xaydarovich	
Logistika jarayonlarida raqamli yechimlar.....	399
Yarashova Vasila Kamalovna, Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
To'g'ridan to'g'ri sug'urta qilish operatsiyalari bo'yicha daromadlarning hisobini takomillashtirish.....	403
Abdusaidov S.J.	
Venchur kapitali: kelib chiqish tarixi va ilg'or horijiy tajribalar.....	409
Do'stov Firuz Ilxomovich	
Анализ статистического исследования рынка паломнического туризма в республике узбекистан	414
Мустаева Шохида Саъдуллаевна	
Структурно-функциональный анализ гастрономического туризма в республике узбекистан	420
Салиева Екатерина Сергеевна	
Вопросы привлечения внешнего финансирования металлургических предприятий в узбекистане.....	427
Татьяна Будей	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalardan foydalanishning afzalliklari	431
Khusanov Nodirbek Djumanazarovich	
Innovatsion g'oyalar va yangi ilmiy ishlanmalar asosida innovatsion mahsulotlar yaratishning boshqaruv tizimi samaradorligini oshirish yo'llari.....	437
Daliyev Xusan Xojakbarovich	
Macroeconomic factors in the development of the banking performance	442
Mamadiyorova Madina Nuriddin kizi, Dr.Susanti Kurniawati, X.S.Umarov	
Mamlakatimizda oziq-ovqat sanoatini rivojlanish holati va uning dolzarbligi	449
Turg'unov Muxriddin Mo'ydinjon o'g'li	
Ecological sustainability and trade: economic and environmental implications of uzbekistan's accession to the WTO	453
Mironshokh Sattarov, Denny Andriana, Sirojiddin Yangiboyev	
Hududiy turizm rivojlanishining iqtisodiy samaradorligini oshirishni o'ziga xos tendensiyalari.....	458
Dustmurodov Orifjon Ismatilloevich	
Jismoniy shaxslar daromadlarini soliqqa tortishning ilmiy – nazariy asoslari.....	468
Davletov Po'lat Torabayevich	
Ekoshahar tashkil etishda "yashil" belbog' hamda "yashil" makonning o'rni	476
Karimova Muqaddas Zabixullayevna	
Необходимость изучения механизма управления социально-трудовыми отношениями при переходе республики узбекистан на «зеленую» экономику.....	479
Раматов Зафарбек Жуманиязович	

Klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni	482
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	

KLASTERLARNING RIVOJLANISH TARIXI, ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA RAQOBATBARDOSHLIKDAGI O'RNI

Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li

TDIU "Iqtisodiyot nazariyasi"
kafedrasi tayanch doktoranti

Annotatsiya: Ushbu maqola klasterlarning rivojlanish tarixini, ularning o'ziga xos xususiyatlarini va iqtisodiy raqobatdagi o'rnini o'rganadi. Klasterlar joylashuvga asoslangan tuzilmalar bo'lib, bir xil soha va yo'nalishdagi tashkilotlar, kompaniyalar va ta'lim muassasalariga geografik yaqinlik va o'zaro hamkorlik orqali samarali ishlash imkonini beradi. Maqolada klasterlarning tarixi, ularning asosiy xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Klasterlar innovatsiya, texnologik rivojlanish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: klasterlar, iqtisodiy rivojlanish, raqobatbardoshlik, innovatsiya, texnologik rivojlanish, geografik yaqinlik, o'zaro ishlash.

Abstract: This article explores the history of cluster development, their unique characteristics, and their role in economic competitiveness. Clusters are spatial structures consisting of organizations, companies, and educational institutions within the same industry. They operate more effectively due to geographical proximity and mutual collaboration. The paper analyzes the history of clusters, their key features, and their significance for competitiveness. Clusters play a crucial role in fostering innovation, technological advancement, and supporting socio-economic stability.

Key words: Clusters, economic development, competitiveness, innovation, technological development, geographical proximity, mutual collaboration.

Аннотация: В данной статье исследуется история развития кластеров, их уникальные особенности и роль в экономической конкурентоспособности. Кластеры представляют собой пространственные структуры, состоящие из организаций, компаний и образовательных учреждений одной отрасли, которые благодаря географической близости и взаимному сотрудничеству могут эффективно функционировать. В статье анализируется история кластеров, их ключевые характеристики и значение в конкурентоспособности. Кластеры играют важную роль в инновациях, технологическом развитии и социально-экономической стабильности.

Ключевые слова: Кластеры, экономическое развитие, конкурентоспособность, инновации, технологическое развитие, географическая близость, взаимное сотрудничество.

KIRISH

Klasterlar – bu bir xil yoki o'xshash sohadagi kompaniyalar, ta'lim muassasalari va boshqa tashkilotlar to'planishi, o'zaro hamkorligi bilan iqtisodiy rivojlanish va raqobatda muvaffaqiyatga erishish konsepsiyasidir. Klasterlar iqtisodiyotning markaziy komponentlaridan biri bo'lib, ularning samarali rivojlanishi mahalliy va global darajada ko'plab islohotlarga olib keladi. Bu maqolada klasterlarning rivojlanish tarixi, ularning o'ziga xos xususiyatlari va raqobatbardoshlikdagi o'rni haqida kengroq ma'lumotlar bilan tanishamiz.

ADABIYOTLAR SHARHI

Klasterlar konsepsiyasi iqtisodiy ilmlar sohasidagi muhim tushunchalardan biri bo'lib, ularning rivojlanish tarixi dastlab

1990-yillarda ekonomist Maykl Porter tomonidan yaratilgan. Porterning “Turli milliy raqobatbardoshlik” (Competitive Advantage of Nations) nomli asarida klasterlar, ya’ni bir xil soha va yo’nalishdagi tashkilotlar to’planishi va ularning o’zaro hamkorligi va raqobatdagi ustunlikni ta’minlash masalalari aniqlangan.

Maykl Porter o’z asarini yaratganda klasterlarning iqtisodiy rivojlanishdagi rolini va ularning muvaffaqiyatli amalga oshirish usullarini ko’rsatgan. Uning fikricha, klasterlar bir-biri bilan yaqin joylashgan tashkilotlar, kompaniyalar va muassasalarning o’zaro hamkorligi orqali samarali ishlash va raqobatda ustunlikka erishish imkonini beradi.

Klasterlar konsepsiyasi rivojlanishi Yevropa va AQSHda o’z aksini topdi. Yevropa davlatlarida, xususan, Germaniya va Italiyada klasterlar mahalliy sanoatlar va mikroiqtisodiy strukturalarni rivojlantirishda muhim rol o’ynaydi. Germaniyada avtomobilsozlik va muhandislik sohalaridagi klasterlar, Italiyada esa moda va keramika klasterlari ajratilgan. AQSHda esa Kremniy vodiysi va boshqa innovatsion xablar misolida klasterlarning iqtisodiy samaradorligini aniqlashdi.

Klasterlar konsepsiyasining rivojlanish tarixi uzoq va murakkab bo’lib, u iqtisodiy va ijtimoiy kontekstda doimiy rivojlanish va islohotlarni o’z ichiga oladi. Klasterlar, shuningdek, globalizatsiya va mintaqaviy integratsiya jarayonlarida muhim rol o’ynaydi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tahlil jarayonida ma’lumotlarni statistik guruhlash, qiyosiy va trendli tahlil usullaridan foydalanildi. Maqolada jismoniy shaxslardan olinadigan soliqlarni undirish mexanizmini takomillashtirish yo’llarini ta’minlashga qaratilgan ilmiy-nazariy qarashlari qiyosiy tahlil qilingan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Klasterlarning o’ziga xos xususiyatlari ularning samarali ishlashini va rivojlanishini ta’minlaydi. Klasterlarning asosiy xususiyatlari quyidagicha:

1. Geografik yaqinlik

Klasterlarning asosiy xususiyatlaridan biri – ularning geografik yaqinligidir. Tashkilotlar, kompaniyalar va ta’lim muassasalari bir-biriga yaqin joylashgan bo’lib, bu ularga o’zaro tezkor aloqa qilish, ma’lumotlar va resurslar bilan o’rtoqlashish imkonini beradi. Geografik yaqinlik klasterlarda ishlash samaradorligini oshiradi, chunki bu tashkilotlarga ma’lumotlar almashish, innovatsiyalar va resurslarni samarali foydalanish imkonini beradi. Misol uchun, Kremniy vodiysidagi texnologiya klasterlari kompaniyalar va tadqiqot markazlari orasidagi yaqinlik innovatsiyalarni tezkorlik bilan ishlab chiqishga yordam beradi.

2. O’zaro ishlash

Klasterlarda tashkilotlar orasidagi o’zaro ishlash va hamkorlik yuqori darajada bo’ladi. Bu o’zaro ishlash, odatda, ma’lumotlar va resurslarni birgalikda foydalanish, yangi texnologiyalar va innovatsiyalardan samarali foydalanishni o’z ichiga oladi. Klasterlar doimiy ravishda o’zaro tadqiqotlar, ishlab chiqarish va xizmat ko’rsatish loyihalarini olib boradi. Bu holatda tashkilotlar qo’shma loyihalar va tadqiqotlar orqali muammolarni hal qilishda samarali natijalarga erishadi. Shuningdek, o’zaro hamkorlik innovatsiyalarni yangi yondoshuvlar va imkoniyatlarga muvofiqlashtirishda muhimdir.

3. Mamlakat va sohalar o’rtasidagi sinergiya

Klasterlar mahalliy hokimiyat, ta’lim muassasalari va tadqiqot markazlari bilan hamkorlikda ishlash orqali sinergiya yaratadi. Bu hamkorlik innovatsion hallarni izlashda, bozor talablariga moslashishda va sohadagi muammolarga yechim topishda samarali bo’ladi. Klasterlar iqtisodiy va ijtimoiy kontekstda har xil sohalaridagi muammolarni hal qilishda sinergiya yaratadi, bu esa to’g’ridan to’g’ri innovatsiyalarni ishlab chiqish va yangi imkoniyatlarni aniqlashda yordam beradi.

4. Ixtisoslashgan ishchi kuchlari

Klasterlarda maxsus mutaxassislar va ixtisoslashgan ishchi kuchlarini shakllantirish muhim rol o’ynaydi. Klasterlar o’zlarining ish faoliyatlari bilan o’zaro hamkorlik qilib mutaxassislar va kadrlarning sifati oshadi. Bu soha bo’yicha yuqori malakali kadrlarni tarbiyalash va ish bilan ta’minlash imkonini beradi. Klasterlarda ixtisoslashgan ishchi kuchlarini shakllantirish uchun maxsus ta’lim dasturlari va treninglarni tashkil qilish sohaning talablariga moslashgan kadrlarni tayyorlashda yordam beradi.

5. Innovatsiya va texnologik rivojlanish

Klasterlar innovatsiya va texnologik rivojlanishga katta e’tibor qaratadi. Ularda yangi texnologiyalarni rivojlantirish, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish va amalga oshirish bo’yicha o’zaro aloqalar va hamkorliklarni olib borish mumkin. Innovatsiyalarning yaratilishi va texnologik rivojlanishning tezlashishi uchun klasterlar resurslar va bilimlarni birgalikda foydalanish yangi qarorlarni joriy qilish imkonini yaratadi. Klasterlar doimiy ravishda yangi texnologiyalar va innovatsiyalarni qabul qilishga yordam beradi.

Raqobatbardoshlikdagi o'rni

Klasterlar raqobatbardoshlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ular:

1. Texnologik rivojlanishni tezlashtiradi.

Klasterlar yangi texnologiyalarni rivojlantirish va tezkor innovatsiyalarni joriy qilishda muhim rol o'ynaydi. Geografik yaqinlik va o'zaro ishlash orqali klasterlar texnologik rivojlanishni tezlashtiradi. Bu holat, ayniqsa, yangi texnologiyalar va innovatsiyalar tez rivojlanishi lozim bo'lgan sohalarda muhimdir. Masalan, Kremniy vodiysidagi texnologik klasterlar yangi mahsulot va texnologiyalarni joriy qilishda katta muvaffaqiyatlarga erishgan. Ular innovatsiyalarni tezkorlik bilan amaliyotga joriy qilish va ularni bozor talablariga moslashtirish orqali raqobatda ustunlikka erishadilar.

2. Xarajatlarni pasaytiradi

Klasterlar, odatda, hamkorlik va resurslarni birgalikda ishlatish orqali xarajatlarni qisqartirish imkonini beradi. Kompaniyalar va tashkilotlar o'rtasidagi o'zaro hamkorlik ularning ishlash samaradorligini oshirish va ta'minot zanjirlarini optimallashtirish imkonini yaratadi. Bu xarajatlarni qisqartirish va samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Klasterlarda resurslar va ma'lumotlarni birgalikda foydalanish orqali ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish xarajatlarini kamaytirish mumkin. Bu esa raqobatdagi pozitsiyalarni mustahkamlash va bozorda samarali faoliyat yuritishga yordam beradi.

3. Bozor ustunligini ta'minlaydi

Klasterlar, ko'pincha, bozorda yuqori sifatli mahsulot va xizmatlarni taqdim etish imkonini beradi. Klasterlardagi yuqori malakali kadrlar va innovatsion texnologiyalar bozorda raqobatda ustunlikka erishishga yordam beradi. Shuningdek, klasterlar tadqiqot va rivojlanish faoliyatini qo'llab-quvvatlash orqali bozor talablariga moslashish imkonini yaratadi. Klasterlar innovatsion mahsulotlar va xizmatlar bilan bozorda yuqori darajada raqobat qilish imkonini beradi.

4. Inson resurslarini mustahkamlaydi

Klasterlar inson resurslarini mustahkamlashga katta e'tibor qaratadi. O'zaro hamkorlik va ta'lim dasturlari orqali mutaxassislar va kadrlarning sifati oshadi. Bu inson resurslarining sifatini oshirish va iqtidorli mutaxassislarni tarbiyalashga yordam beradi. Shuningdek, klasterlar uchun muhim bo'lgan mutaxassislar, ularning malakalari va bilimlarini yangi standartlarga moslashtirishda yordam beradi. Klasterlar, ayniqsa, sohaning talablariga moslashgan va yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda muhim rol o'ynaydi.

5. Ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanish

Klasterlar ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishga katta hissa qo'shadi. Ular mahalliy hududlarda yangi ish o'rinlari yaratish, iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish va ijtimoiy infrastrukturani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Klasterlar mahalliy jamoalarda yangi iqtisodiy imkoniyatlarni yaratadi, ijtimoiy rivojlanishni rag'batlantiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

6. G'oyalar va ta'lim dasturlari

Klasterlarda g'oyalar va ta'lim dasturlari innovatsion faoliyatni rag'batlantirishda muhim rol o'ynaydi. Klasterlar ixtisoslashgan ta'lim dasturlari va treninglarni tashkil qilish orqali kadrlarning malakalarini oshirishga yordam beradi. G'oyalar va innovatsiyalar klasterlar orqali tarqatiladi va har xil sohalardagi eng yaxshi amaliyotlar ko'rsatilgan ta'lim dasturlari orqali mutaxassislarning bilimlarini kengaytirishga yordam beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Klasterlar iqtisodiyotning rivojlanishida va raqobatbardoshlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ular geografik yaqinlik, o'zaro ishlash, innovatsiya va texnologik rivojlanish orqali iqtisodiyotda yangiliklar kiritishga yordam beradi. Klasterlarning samarali rivojlanishi milliy va mintaqaviy iqtisodiyotning o'sishida katta hissa qo'shadi va ularning raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Buning natijasi sifatida klasterlar iqtisodiy o'sish va rivojlanish uchun muhim mexanizmlardan biri bo'lib xizmat qiladi.

Klasterlarning kelajak rivojlanishi va o'zaro aloqalar

Klasterlarning kelajak rivojlanishi uchun ularning ijtimoiy va iqtisodiy kontekstdagi o'rnini aniqlash va ularni samarali boshqarish muhimdir. Kelajakda klasterlar iqtisodiyotdagi yangi trendlar va texnologiyalar bilan uzviy aloqada bo'ladi. Yangicha texnologik innovatsiyalar, raqobat sharoiti va globalizatsiya protsesslari klasterlarning rivojlanishini va ularning iqtisodiy samaradorligini aniqlaydi.

Klasterlar innovatsion tizimlardagi markaziy o'rinlari bilan kelajakda global iqtisodiy raqobatdagi o'rnini mustahkamlashga yordam beradi. Yangicha texnologiyalar va innovatsion hallinar klasterlarning rivojlanishini yoritib, ularning iqtisodiy samaradorligini oshirishga yordam beradi. Shuningdek, klasterlar iqtisodiy, ijtimoiy va ta'lim sohalaridagi yangiliklar bilan integratsiyalashgan holda kelajakdagi iqtisodiy rivojlanishning muhim komponentlari bo'lib qoladi.

Klasterlarning kelajak rivojlanishi uchun ularning strategik rejalashtirilishi va ko'pmillatli hamkorliklarini rag'batlantirish zarur. Bularning barchasi klasterlarning iqtisodiyotdagi o'rnini mustahkamlashga va ularning

samaradorligini oshirishga yordam beradi. To'g'ridan to'g'ri hamkorliklar va innovatsion faoliyatlar orqali klasterlar kelajakdagi iqtisodiy rivojlanishda muhim rol o'ynaydi.

Klasterlar global iqtisodiyotdagi yangi trendlarga moslashish va ularga javob berish qobiliyati bilan kelajakda iqtisodiy rivojlanish va raqobatbardoshlikda muhim rol o'ynaydi. Klasterlarning samarali boshqarilishi va ularning rivojlanishi iqtisodiyotning barcha sohalaridagi innovatsiyalar va texnologik rivojlanishlarga moslashish imkonini beradi.

Shuningdek, klasterlar ijtimoiy rivojlanish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashga katta hissa qo'shadi. Ular mahalliy jamoalarda yangi ish o'rinlari yaratish, iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirish va ijtimoiy infrastrukturani rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Klasterlarning rivojlanishi mahalliy va global darajada yangi imkoniyatlar va innovatsion g'oyalarning hayotga tatbiq qilinishiga yordam beradi.

Klasterlarning kelajak rivojlanishi uchun ijtimoiy va iqtisodiy kontekstdagi o'rnini aniqlash va ularni samarali boshqarish muhimdir. Buning natijasi sifatida klasterlar iqtisodiy o'sish va rivojlanish uchun muhim mexanizmlardan biri bo'lib xizmat qilishi davom etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Porter M. E. (1990). The Competitive Advantage of Nations. Free Press. – Майкл Портернинг кластерлар концепцияси ҳақидаги асосий асари.
2. Porter M. E. (1998). On Competition. Harvard Business Review Press. – Майкл Портернинг рақобат ва кластерлар ҳақидаги туркум мақолалари.
3. Maskell P. & Malmberg A. (1999). "Localised Learning and Industrial Competitiveness." Cambridge Journal of Economics, 23(2), 167-185. – Локализацияланган ўрганиш ва саноат рақобатбардошлиги ҳақидаги тадқиқот.
4. Acs Z. J. & Audretsch D. B. (2003). Innovation and Firm Size: The Small Firm Advantage. MIT Press. – Инновация ва фирма ўлчами ўртасидаги боғлиқлик.
5. Porter M. E. (2000). Location, Competition, and Economic Development: Local Clusters in a Global Economy. Economic Development Quarterly, 14(1), 15-Кластерларнинг жойлашуви ва иқтисодий ривожланишга таъсири ҳақидаги мақола.
6. Gertler M. S. (2003). "Tacit Knowledge and the Economic Geography of Context, or The Undefinable Tacitness of Being There." Journal of Economic Geography, 3(1), 75-99. – Тахсич билим ва иқтисодий география ҳақидаги мақола.
7. Cooke P. (2001). Regional Innovation Systems, Clusters and the Knowledge Economy. Routledge. – Маҳаллий инновация тизимлари ва кластерлар ҳақидаги китоб.
8. Beckmann M. J. & Mallett R. (2014). "Local Clusters and Their Economic Effects: An Analysis of the Evidence." Regional Studies, 48(12), 1987-2004. – Локал кластерлар ва уларнинг иқтисодий таъсири ҳақидаги тадқиқот.
9. Asheim B.T., & Gertler M.S. (2005). "The Geography of Innovation: Regional Innovation Systems." Handbook of Economic Geography, 291-315. – Инновация географияси ва минтақавий инновация тизимлари ҳақидаги мақола.
10. Rosenfeld S. A. (1997). "Bringing Business Clusters into the Mainstream of Economic Development." European Planning Studies, 5(1), 3-23. – Саноат кластерлари ва иқтисодий ривожланиш ҳақидаги мақола.
11. Schmitz H. (1999). "Collective Efficiency and Increasing Returns." Cambridge Journal of Economics, 23(2), 295-307. – Жамият самарадорлиги ва ўсиш қайтаришлари ҳақидаги мақола.
12. Harrison B. & Kelley M.R. (1993). "Industrial Districts and Local Economic Development: A Comparative Analysis." Regional Studies, 27(1), 45-63. – Саноат округлари ва маҳаллий иқтисодий ривожланиш ҳақидаги тадқиқот.
13. Ketels C.H.M. (2006). "Michael Porter's Competitive Advantage of Nations: A Review". Journal of International Business Studies, 37(2), 123-140. – Майкл Портернинг рақобатбардошлик концепцияси ҳақидаги обзор мақоласи.
14. Storper M. (1997). The Regional World: Territorial Development in a Global Economy. Guilford Press. – Регионал ривожланиш ва глобал иқтисодиёт.
15. Feldman M. P. & Audretsch D. B. (1999). "Innovation in Cities: Science-Based Diversity, Specialization and Localized Competition." European Economic Review, 43(2), 409-429. – Шаҳарлардаги инновация ва локализацияланган рақобат ҳақидаги тадқиқот.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 8

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

